

Nr 18.

Ankom till riksdagens kansli den 3 mars 1936 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående lagstiftning om straff för försök att anstifta mened.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 353, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Hassler* m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag — till innevarande eller nästa års riksdag — om straff för den, som söker förmå vittne att i vittnesmål avgiva medvetet oriktiga uppgifter.

I fråga om de skäl, som föranlett denna hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Enligt den gällande strafflagens 13 kap., som handlar om mened, straffas sådant brott i regel med straffarbete från och med två till och med sex år. Försök till mened är däremot icke straffbelagt.

Jämlikt strafflagens 3 kap., som innehåller allmänna bestämmelser om delaktighet i brott, skall anstiftare i regel straffas som vore han själv gärningsman. Stannar gärningsmannens handling vid försök, straffas anstiftaren alltså endast om försöket var straffbelagt. Strafflagen innehåller varken i 3 kap. eller annorstädes något allmänt stadgande om straff för försök till anstiftan eller till annan delaktighet. Och i de delar av strafflagen, som innehålla straffbestämmelser för särskilda brott, har försök till anstiftan belagts med straff endast i några enstaka fall, t. ex. i 8 kap. 3 § (försök att offentligen förleda till förräderi) och 10 kap. 14 § (försök att offentligen förleda till brott eller annan rättsstridig handling). Försök att anstifta mened är icke särskilt straffbelagt.

De förslag till straffbalkar, som avgåvos av lagkommittén (1832) och lagberedningen (1844), innehöllo straffbestämmelser för det fall att någon förmått annan att åtaga sig brotts utförande, utan att brottet dock kommit ens till försök, men dessa bestämmelser utmönstrades i 1864 års strafflag i samband med att de tidigare förslagens allmänna stadganden angående försök uteslötos. Den svenska strafflagens i jämförelse med moderna strafflagar svaga reaktion mot försöksbrotten har i flera olika sammanhang blivit föremål för anmärkningar.

Strafflagskommissionens år 1923 avgivna förslag till strafflag, allmänna delen, innehåller i 6 kap. 3 § stadgande att den, som gjort försök att förmå annan till gärning som i lag är belagd med straff, skall anses som om han

själv försökt att begå gärningen. Kommissionen anförde i motiven till lagförslaget i denna del bland annat följande:

Om en lagstiftning i likhet med förevarande förslag i princip erkänner försökets straffbarhet, torde redan därav följa, att försök till medverkan icke bör lämnas straffritt. Om en person befinnes hava gjort vad i hans förmåga stått för att förmå en annan till brott, blir den förres samhällsfarlighet icke att uppfatta väsentligen olika, allteftersom den senare verkligen utfört brottet eller så av en eller annan anledning icke kommit att ske. Om man bortser från vedergällningssynpunkten, kan en olika behandling av de båda fallen endast motiveras därmed, att först resultatets uppnående tillåter en fullt säker slutsats därom, att den förres vilja verkligen har varit fast inriktad på detsamma åstadkommande; det finnes, om resultatet uteblivit, någon möjlighet för att dess uteblivande kan bero på en mindre farlig beskaffenhet hos hans vilja. Detta kan emellertid icke motivera den stora skillnaden mellan å ena sidan gärningsmannastraff och å andra sidan straffrihet. Från samhällsskyddets synpunkt måste det även framstå som en orimlighet, att en person skall kunna med användande av alla möjliga förförelsemedel försöka förmå en annan att begå brott och dock bliva straffri, om denne senare icke låter förleda sig. Men visserligen måste institutet erhålla en sådan begränsning, att försök till medverkan icke göres straffbart i större omfattning, än verkligt behov därav kan anses föreligga.

En första begränsning uppställs därigenom, att endast försök till anstiftan belägges med straff; försök till medhjälp lämnas sålunda straffritt. — — —

Kommissionen påpekade vidare att som en följd av den föreslagna straffsanktionens formulering försök till anstiftan bleve straffbart endast i den händelse försök att omedelbart begå brottet vore belagt med straff.

Den 1 juni 1928 remitterade Kungl. Maj:t, efter hemställan av dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Thyren, till lagrådet ett inom departementet uppgjort förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen. Genom detta lagförslag upptogs till allmän behandling frågan om bestraffningen av försök till brott. Till statsrådsprotokollet anförde departementschefen, att den svenska strafflagen avveke starkt från lagstiftningen i alla andra jämförliga länder, dels därigenom att bestraffningen av försök icke blivit föremål för några för skilda brottsarter gemensamma bestämmelser i strafflagens allmänna del, dels ock på det sätt att försök överhuvud vore straffbart endast i mycket ringa utsträckning. Lagförslaget innebar i enlighet härmed dels upptagande i strafflagens 3 kap. av vissa bestämmelser angående försökets begrepp och angående s. k. tillbakaträdande från försök dels ock upptagande i strafflagens speciella del av nya straffbestämmelser för försök i sådana fall, där behovet av dylika bestämmelser ansetts vara särskilt uppenbart. Sålunda föreslogs exempelvis straff för försök till dråp, bedrägeri samt vissa slag av tjuvnadsbrott. Däremot innehöll lagförslaget icke något stadgande om straff för försök till mened eller till anstiftan av sådant brott. Lagförslaget, som efter granskningen av lagrådet blivit föremål för omarbetning inom justitiedepartementet, har icke förelagts riksdagen.

Den av professorn Thyren år 1929 framlagda åttonde delen av förberedande utkast till strafflagens speciella del (Statens off. utredn. 1929: 26)

upptager under kapitelrubriken »Falsk förklaring och falsk angivelse» bl. a. det nuvarande menedsbrottet. Utkastet innehåller ingen bestämmelse om straff vid försök till mened. Däremot finnes i utkastet intaget, i 12 §, ett stadgande om fängelsestraff för den som gjort försök att förmå annan till falsk edlig förklaring. I motiven till stadgandet anförde Thyrén, bland annat: Att dylik gärning borde straffas, lede väl intet tvivel. I strafflagskommissionens förslag till strafflagens allmänna del funnes uppställd en allmän bestämmelse om försök till anstiftan. Men då, enligt denna, ingen rättsverkan inträdde, om ej det brott, vartill anstiftan försöktes, själv straffades i försök, och då knappast tillräckliga praktiska skäl torde finnas för att uppställa en försöksbestämmelse vid mened, hade berörda stadgande i utkastets 12 § tillkommit.

Enligt offentliggjort protokoll över justitiedepartementsärenden den 16 december 1932 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för justitiedepartementet att tillkalla sakkunnig för att inom departementet biträda vid verkställande av utredning angående vissa partiella reformer på strafflagstiftningens område. Vid angivande av spörsmål, som snarast möjligt borde upptagas till behandling, framhöll departementschefen, statsrådet Schlyter, efter samråd med professorn Thyrén, bland annat följande:

Utpressning borde kriminaliseras såsom ett svårt förmögenhetsbrott. För uppnående av nödig effektivitet hos straffbestämmelserna beträffande utpressning vore det av vikt, att dessa icke begränsades till att omfatta endast fullbordad utpressning utan jämväl utsträcktes till försök. Även i vissa andra fall krävdes för effektivt skydd mot samhällsfarliga individer att rättskränkningar kunde bestraffas redan på försöksstadiet i större utsträckning än som av den gällande rätten medgaves. Enligt denna vore nämligen försök till brott belagt med straff endast i ett mindre antal särskilt angivna fall. Klart vore, att en allmännare kriminalisering av försökshandlingarna borde ifrågasättas allenast i samband med en mera omfattande strafflagsrevision. Emellertid torde i ytterligare vissa speciella fall försök till brott kunna redan nu göras till föremål för separat lagstiftning. Sålunda krävdes uppenbarligen straff för försök till bedrägeri. Vidare borde övervägas bestraffning av försök till vissa svårare former av tjuvnad och misshandel, därunder inbegripet jämväl dråp.

Med stöd av Kungl. Maj:ts ifrågavarande bemyndigande tillkallade departementschefen såsom sakkunnig professorn Ragnar Bergendal.

År 1934 har därefter i strafflagen 21 kap. 10 § införts stadganden om straff för utpressning och försök därtill.

I anledning av inom utskottet uppkommen fråga angående det samband som må föreligga mellan försök att anstifta mened och brott, varom förmäles i 11 kap. 8 § strafflagen, får utskottet slutligen lämna följande redogörelse angående nämnda lagrum.

11 kap. strafflagen, vilket omfattar de s. k. fridsbrotten, innehåller i 8 § bestämmelser om straff för angrepp mot parter och vittnen. Lagrummet, som utgör ett relikvt av de gamla edsöresbrotten, stadgar efter en år 1935 genomförd lagändring, angående vars tillkomst nedan närmare förmäles,

straff *dels* för det fall att man gör våldsgärning å annan för det han i sak inför domstol eller annan myndighet fört sin eller annans talan eller avlagt vittnesmål eller eljest vid förhör inför myndighet avgivit utsaga, eller ock för att hindra honom från talans utförande, vittnesmålets avläggande eller utsagans avgivande, *dels* för hot med våld i sådan avsikt, och *dels* för det fall att man eljest, genom att mot någon vidtaga åtgärd, som för honom föranleder lidande, förlust eller annan skada, eller genom att hota någon med sådan åtgärd, söker öva vedergällning för det han avlagt vittnesmål eller avgivit utsaga vid förhör inför myndighet eller ock hindra honom därifrån.

Före lagändringen år 1935 avsåg stadgandet endast våldsgärning mot parter, rättegångsombud och vittnen antingen i avsikt att öva vedergällning för att den angripne fört talan eller vittnat eller i avsikt att hindra honom därifrån.

I den av professorn Thyréén år 1933 framlagda elfte delen av förberedande utkast till strafflagens speciella del (Statens off. utredn. 1933: 6) upptogs under kapitelrubriken »Brott mot allmän ordning och frid» ett stadgande om straff för den som genom våld eller hot därmed söker hindra någon från att vittna eller föra sin talan inför domstol eller annat allmänt organ eller på sådant sätt söker påverka hans vittnesmål eller talan eller hämnas å honom därför att han vittnat eller fört talan. I motiven till utkastet förklarade Thyréén, att om den då gällande bestämmelsen i 11 kap. 8 § strafflagen bibehölls, så borde rekvisitet omfatta även försök till *positiv* påverkan (som t. ex. gentemot vittne icke alltid vore försök att anstifta till mened: den tvingande kunde ha rätt eller anse sig ha rätt).

En ytterligare utvidgning av straffskyddet för parter och vittnen ifrågasattes först under utredningen angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter. Professorn Bergendal berörde frågan i sin den 30 november 1933 avlämnade utredning (Statens off. utredn. 1933: 36). Det av den s. k. trettonmannakommissionen framlagda förslaget till lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder (Statens off. utredn. 1934: 16) innehöll i 7 och 24 §§ bestämmelser beträffande rättsskydd för parter och vittnen.

I den till 1935 års riksdag avlåtna propositionen nr 33, varigenom Kungl. Maj:t föreslog riksdagen antaga den ändrade lydelse av 11 kap. 8 § strafflagen som nu gäller, anförde föredragande departementschefen, statsrådet Schlyter, bland annat, att det torde ligga i sakens natur att de angrepp mot parter och vittnen, varmed man i praktiken främst hade att räkna, vore åtgärder som vidtoges i vedergällningssyfte. Enligt 11 kap. 8 § strafflagen straffades emellertid jämte våld i vedergällningssyfte även våld som utövades för att hindra någon att föra talan eller vittna. Även om angrepp mot parter och vittnen i dylikt tvångssyfte icke kunde antagas äga samma betydelse som åtgärder i hämndsyfte, torde likväl tillräcklig anledning saknas att vid upptagande i lagrummet av andra angreppsformer än våld utesluta handlingar som skedde i tvångssyfte. En sådan begränsning hade icke heller ifrågasatts i kommissionsförslaget. Om man i likhet med kommissionen ville

kriminalisera även hot om angrepp, torde för övrigt medtagande av tvångssyftet vara av viss praktisk betydelse. Däremot syntes en utvidgning av det subjektiva brottsrekvisitet i den riktning som föreslagits i professor Thyréns utkast (del XI), nämligen till handlingar i syfte att påverka talan eller vittnesmål, icke vara påkallad av något verkligt behov.

Riksdagen biföll propositionen, varefter lag i ämnet utfärdades den 15 juni 1935.

Bland de hjälpmedel som stå domstolarna till buds vid deras strävan att utleta sanningen är vittnesbeviset ett av de mest betydelsefulla. På grund därav är det för hela rättsordningen av den största vikt att vittnesfunktionen med alla medel understödes och kringgärdas. Genom stränga straffbud tillhåller lagen vittnena att oförbehållsamt fullgöra sin sanningsplikt. Staten måste då även göra allt för att skydda dessa sina medhjälpare såväl från att utsättas för direkt våld och hot som från att göras till föremål för obehöriga påtryckningar av mera förtäckt natur. Såsom av utskottets redogörelse framgår har också genom en år 1935 tillkommen ändring i lydelsen av 11 kap. 8 § strafflagen beretts ökat skydd för vittnen mot vissa i vedergällnings- eller tvångssyfte företagna angrepp och försök därtill. Någon meningsskiljaktighet torde väl icke råda om att även försök att anstifta mened bör straffbeläggas. Behovet av en sådan kompletterande lagstiftning på förevarande område synes icke vara mindre trängande än det år 1935 tillgodosedda. Utskottet har därvid i främsta rummet fäst uppmärksamheten vid alla de fall av obehörig påverkan å vittnen, som förekomma i mål angående olovlig rusdryckshantering, angående olaga jakt o. s. v. Även den nu ifrågasatta straffsanktionen synes därför böra införas i vårt rättssystem utan avvaktan å en allmän strafflagsreform. I anslutning till stadgandet i 11 kap. 8 § strafflagen torde böra övervägas, om icke med hänsyn till den synnerliga betydelsen av att obehörig påverkan icke heller utövas å dem, som i annan egenskap än vittnen höras inför myndighet, jämväl må stadgas straff för försök att förmå någon att inför myndighet avgiva oriktig utsaga.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt låta verkställa utredning angående utvidgad lagstiftning avseende straff för den som söker förmå någon att avgiva falskt vittnesmål eller falsk utsaga vid förhör inför myndighet samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 3 mars 1936.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman, Klefbeck, Velander, Otto Wangson, Ekströmer, Henriksson**, *Karlsson* i Gillberga och *Verner Andersson**;

från andra kammaren: herrar *Linnér**, *Nilsson* i Antnäs och *Hedlund* i Östersund, fru *Östlund* samt herrar *Olsson* i Rimforsa, *Lindberg* i Umeå*, *Johansson* i Bro* och *Berg**.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Åkerman, Klefbeck, Otto Wangson* och *Hedlund* i Östersund, fru *Östlund* samt herrar *Lindberg* i Umeå och *Berg*, vilka anfört:

»Sedan någon tid tillbaka har man i avbidan på den allmänna strafflagsreformen beträtt de partiella reformernas väg. Därvid ha givetvis utvalts områden, där behovet av lagändring gjort sig starkast gällande och tillika nya lagbestämmelser utan att föregripa den allmänna reformen lämpligen kunnat infogas i det nuvarande straffrättsliga systemet. Såsom av utskottets redogörelse framgår har Kungl. Maj:t uppmärksammat behovet av en utvidgning av försöks straffbarhet. Någon anledning att utbryta den i motionen framförda detaljfrågan inom försöksområdet till särskild behandling synes oss icke föreligga. Tvärtom förefinnas åtskilliga brottskategorier, där avsaknaden av straff för försök torde förr böra uppmärksammas.

I motsats till utskottsmajoriteten kunna vi icke finna att det föreligger något närmare samband mellan menedsinstitutet och de år 1935 tillkomna stadgandena i 11 kap. 8 § strafflagen, vilka avse fridsbrott. Förefintligheten av ett sådant samband har ej heller gjorts gällande i motionen.

Den av utskottsmajoriteten föreslagna utvidgningen av den i motionen ifrågasatta lagstiftningen till att avse straff jämväl för försök att förmå annan än vittne att inför myndighet avgiva oriktig utsaga, torde för övrigt vara mindre lämplig redan på den grund, att spørsmålet om sanningsplikt överhuvud vid avgivande av utsaga inför offentlig myndighet ännu icke vunnit sin lösning.

På grund av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»